

1.1 Informacijos suvestinė: Smurto ir žalos apibrėžtys. Požymių ir simptomų atpažinimas

Daugumai vaikų dalyvavimas sportinėje veikloje yra pastebimai naudingas. Kita vertus, kaip ir bet kurioje kitoje sporto šakoje, futbole vaikai gali patirti smurtą arba nukentėti – kad ir kokio amžiaus, lyties, rasės, kultūros, religijos, sugebėjimų arba seksualinės orientacijos jie būtų.

Nors žiniasklaidoje aprašytuose atvejuose dėl smurto prieš vaikus futbole daugiausia dėmesio buvo skiriama seksualiniam smurtui, svarbu suprasti, kad tai nėra vienintelė smurto forma, kurią gali patirti vaikai.

Šioje informacijos suvestinėje aprašytos skirtingos smurto ir prievartos formos bei pateikiami pavyzdžiai, padedantys jas atpažinti futbolo aplinkoje. Taip pat bendrais bruožais aprašomi keli požymiai, leidžiantys daryti prielaidą apie vaiko galimai patiriamą smurtą.

ATMINKITE: kiekvienoje šalyje galioja skirtingi nacionaliniai teisės aktai, draudžiantys smurtą prieš vaikus, įskaitant skirtingas smurto prieš vaikus apibrėžtis. Į šią informacijos suvestinę įtrauktos smurto prieš vaikus formos paprastai yra pripažįstamos tarptautiniu mastu ir čia yra pateikiamos kaip bendras orientyras.

Kai varžybos vyksta užsienyje, svarbu susipažinti su vietos teisės aktais, reglamentuojančiais smurtą prieš vaikus, nes bet kurie saugumo užtikrinimo veiksmai privalo būti teisėti toje šalyje, kurioje jų imamasi.

Smurto ir prievartos kategorijos (formos)

Galima išskirti keturias pagrindines smurto prieš vaikus kategorijas.

Fizinis smurtas

Paprastai lengviausia atpažinti fizinį smurtą. Fiziniu smurtu gali būti (tuo neapsiribojant) bet koks smūgiavimas, purtymas, deginimas, žnaibymas, kandžiojimas, smaugimas, metimas, mušimas arba bet koks kitas veiksmas, sukeliantis kūno sužalojimą, paliekantis smurto žymių arba sukeliantis skausmą.

Pavyzdžiai iš futbolo srities:

- Pliaukštelėjimas vaikui už provokuojantį elgesį, nesiklausymą ar trukdymą treniruotės metu;
- Traumą patyrusio vaiko vertimas žaisti;
- Vaikų skatinimas tyčia žaisti agresyviai, nepaisant galimo susižeidimo arba kitokio susižalojimo rizikos.

Seksualinis smurtas

Seksualinis smurtas – bet kokio pobūdžio seksualinis kontaktas tarp suaugusiojo ir jaunesnio nei 18 metų amžiaus asmens; tarp pastebimai vyresnio ir jaunesnio vaiko; arba jeigu vienas asmuo prievarta pasinaudoja kitu asmeniu, neatsižvelgiant į jo amžių. Seksualiniu smurtu taip pat laikytinas vaikų fotografavimas nepadorioms nuotraukoms, vaikų įtraukimas į seksualinių atvaizdų žiūrėjimą arba seksualinę veiklą, arba vaikų skatinimas elgtis seksualiai nepriimtiniu būdu. Nepageidaujami, ypač seksualinio pobūdžio, komentarai taip pat laikytini seksualinio smurto forma, dažnai įvardijama seksualiniu priekabiavimu. Net ir tada, kai 18 metų neturintis asmuo sutinka užmegzti seksualinius santykius, tai laikytina seksualiniu smurtu.

Pavyzdžiai iš futbolo srities:

- Duše besiprausiančių nuogų vaikų fotografavimas;
- Seksualinių santykių užmezgimas su žaidėju;
- Komentarai apie „puikių formų“ futbolininkę;
- Nenormalaus fizinio kontakto reikalavimas teigiant, kad tai bus paties žaidėjo labui.

Emocinis, psichologinis arba žodinis smurtas

Emociškai smurtaujama tada, kai vaiko gyvenime svarbus suaugęs asmuo nuolatos kritikuoja, gąsdina arba ignoruoja vaiką jo savivertę ir jausmus žalojančiu būdu. Nuolatiniai juokeliai apie kažką taip pat gali būti smurtas.

Tuo nenorima pasakyti, kad vaikų nereikėtų kritikuoti arba kad nevalia pokštauti. Kritika yra svarbi, nes padeda vaikams mokytis ir tobulėti. Taip pat pokštai bei juokas padeda megztis žmonių tarpusavio santykiams, gali pagerinti komandinę dvasią. Visgi pokštai ir emocinis smurtas skiriasi tuo, kad pastaruoju nueinama per toli. Kritika nebemotyvuoja, o pokštai nebėra juokingi. Emocinis smurtas gali žeisti ir žaloti žmogų lygiai taip pat, kaip ir fizinis smurtas.

Pavyzdžiai iš futbolo srities:

- Rėkimas ant vaiko ir nuolatinis jo vadinimas „nevykėliu“ už prastą žaidimą rungtynėse arba už neįmuštą baudinį;
- Nuolatinis šaipymasis iš vaiko ir kitų žaidėjų skatinimas iš jo šaipytis dėl prastos fizinės būklės;
- Didesnio prielankumo (favoritizmo) rodymas komandoje, dėl ko kai kurie vaikai gali jaustis atstumti

Nepriežiūra

Nepriežiūra būna tada, kai suaugęs žmogus nesuteikia pakankamai emocinio palaikymo arba tyčia ir nuolatos skiria labai mažai dėmesio vaikui arba visiškai jį ignoruoja. Nepriežiūra taip pat stebima tada, kai vaikas negauna tinkamo maisto, neturi tinkamo būsto, aprangos, negauna medicininės arba kitokios priežiūros.

Yra dar kelios smurto rūšys, pavyzdžiui, diskriminacija, išnaudojimas ir smurtas, tačiau jos patenka į keturias pagrindines smurto kategorijas.

Pavyzdžiai iš futbolo srities:

- Nežinojimas, kur yra vaikai futbolo vasaros stovyklų arba išvykų metu;
- Neap rūpinimas vandeniū arba draudimas vaikams atsigerti treniruočių metu per karščius;
- Vaikų vežimas į rungtynes nesaugiomis, techniškai netvarkingomis transporto priemonėmis.

Patyčios

Nors smurtas paprastai suprantamas kaip suaugusio asmens vaiko atžvilgiu vykdomi veiksmai, smurtauti gali ir bendraamžiai. Vaiko smurtas prieš kitą vaiką dažnai vadinamas patyčiomis.

Patyčios gali būti įvairiausių formų. Patyčiomis gali būti fiziniai veiksmai, pavyzdžiui, mušimas; elektroninėje erdvėje vykdomi veiksmai, pavyzdžiui, socialiniuose tinkluose patalpinamos įžeidžiančios žinutės, komentarai arba nuotraukos; vaiko nuosavybei padaryta žala arba vagystė; apsivardžiavimas. Patyčios gali būti vykdomos dėl asmens lyties, etninės kilmės, seksualumo arba negalios, arba sportinių gebėjimų.

Suaugusieji kartais linkę nesureikšminti patyčių, galvodami, kad tai nėra rimta, nes tyčiojasi vaikai. Visgi, patyčios gali padaryti žalos ir pakenkti. Taip pat patyčios linkusios nuolat intensyvėti. Dėl šios priežasties svarbu sukurti tokią atmosferą, kurioje kiekvienas žinotų, jog patyčios nėra toleruojamos, ir patyčios būtų nedelsiant sustabdytos.

Smurto požymių ir simptomų atpažinimas

Ne visada lengva atpažinti smurtą. Kartais yra smurto liudininkų arba pranešusiųjų apie smurtą, t. y., apie smurtą papasakoja pats smurtą patyręs vaikas arba kitas vaikas (suaugęs asmuo). Dažnokai galima pastebėti tam tikrus ženklus, rodančius, kad kažkas galbūt yra ne taip. Tai nebūtinai reiškia, kad kažkas IŠ TIESŲ yra negerai, tačiau tokie ženklai kai ką rodo ir jais turėtų būti nuodugniau pasidomėta.

Tipiniai požymiai galėtų būti tokie:

Vaikai	Suaugusieji, pavyzdžiui, klubo darbuotojai ir tėvai:
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Patiria sunkiai paaiškinamų fizinių traumų, turi nubrozdinimų ir žaizdų, pavyzdžiui, cigarečių nudeginimo žaizdų, arba stebimi savęs žalojimo požymiai, pavyzdžiui, pjaustymosi randai, arba skausmas vaikščiojant; ➤ Turi sunkiai paaiškinamų (nuolatinių) negalavimų, pvz., virškinimo problemų ir valgymo sutrikimų; ➤ Išgyvena staigius elgsenos arba nuotaikos pokyčius, pavyzdžiui, tampa agresyvūs, užsisklendę arba drovesni; ➤ Vengia tam tikrų situacijų arba žmonių; tampa labai paslaptingi, pvz., nustoja pasakoti, kas vyksta jų gyvenime arba staiga nuščiūva įėjus suaugusiajam; ➤ Nuolat patys save menkina, pvz., sakydami esantys nieko verti arba niekam tikę; ➤ Atrodo vieniši, nebendruoja su kitais komandos nariais; ➤ Mėgina nusižudyti; ➤ Pasakoja, kad jie patys arba jų komandos draugai patiria smurtą arba yra žalojami. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tarsi išskiria vieną arba kelis vaikus ir „apgaubia juos ypatingu dėmesiu“, arba rodydami jiems savo prielankumą, arba norėdami nubausti; ➤ Labiau domisi rezultatu, o ne tuo, kad vaikas būtų laimingas ir mėgautųsi užsiimama veikla; ➤ Neigiamai arba kritiškai vertina vaiką; ➤ Vartoja netinkamą kalbą, pvz., seksistiškai aptarinėja mergaičių fizinę išvaizdą; ➤ Negerbia vaikų privatumo, pvz., rūbinėse; ➤ Nesirūpina tuo, ką vaikai veikia, arba kur jie yra; ➤ Nesilaiko gairių ir elgesio kodeksų; ➤ Papasakoja apie matytą smurto prieš vaiką arba žalojimo atvejį arba išreiškia susirūpinimą susiklosčiusia situacija.